

NÅR ET IDEOLOGISK KORSTOG SLØRER DØMMEKRAFTEN

■ PER OLUF HERNÆS

Dr.phil. Thorkild Kjærgaard synes at have en mission i livet: Han opererer som en enmandshær i et korstog for at rehabilitere ideerne om et "helligt", omsorgsfuldt kolonivælde, hvor de europæiske herrefolk gjorde deres bedste for at "løfte" de undergivne folk og lande op på et højere civilisationstrin. For at frelse dem fra deres egen undergang – og for at velsigne dem med alt det gode, europæisk kultur og samfund kunne byde på. Altså, europæerne tog på sig "the white man's burden", og de gjorde det såre godt. Tænk, hvor langt de afrikanske stater kunne have nået, hvis de havde beholdt kolonistyret og ladet sig overrisle af en overlegen civilisations kilder! I stedet fik man afkolonisering, og det var en katastrofe (jfr. kronik i *Politiken*, 3.januar 2016), siger manden, der også retter sit korstog mod grønlandske bestræbelser på at gøre sig uafhængig af Danmark.

Dr. Kjærgaard fremtræder som en rigtig god, gammeldags imperialist. Han mener til dansk "stolthed" over det koloniale projekt, og går til frontalangreb på dem (bl.a. undertegnede), der vover at antyde, at det lille, forhutlede Danmark efter Napoleonskrigene og statsbankerotten havde meget svært ved at realisere sine kolonidrømme: I Afrika var det et håbløst foretagende. Hvis man skulle tale om en dansk kolonistat på Guldkysten, måtte man samtidigt erkende, at resultatet af spæde tiltag i den retning resulterede i en "failed state". *Dansk Guinea* (den verserende betegnelse i samtiden) var og blev et *fata morgana*. Dette er et faktum, dr. Kjærgaard, og det fremgår tydeligt af bindet om Vestafrika i *Danmark og kolonierne*. (De skulle måske tage Dem tid til at læse bogen?) Der er altså intet grundlag for nogen form for anakronistisk "kolonial stolthed", og den frem til 1800-tallet huserende slavehandel opmuntrer vel næppe til nogen særlig høj grad af dansk nationalistisk stolthed, eller hvad? At forholde sig til fakta og på det grundlag konkludere, at Danmark aldrig havde nogen egentlig koloni i Afrika, fortjener ikke Deres bemærkninger om den "selvudslettende politiske korrekthed" (duplik i *Temp*, nr. 18/2019). De har misforstået noget meget væsentlig, dr. Kjærgaard! Det handler faktisk om *faglig korrekthed*, og den er så langt fra selvudslettende, som det går an at komme.

For Dem synes det at handle om en indignation over, at man rokker ved fordums forestillinger om dansk "storhed", at man tillader sig at mene, at Danmark spillede "en marginal rolle i den asiatiske, den afrikanske og den amerikanske verden, hvor kolonihistoriens grandiose verdenshistoriske scene er sat." (Duplik i *Temp*) Vel, nu er det jo et uomtvisteligt faktum, at sammenlignet med de store

europæiske magter, var Danmarks rolle absolut marginal. Den, der påstår noget andet, ser kun en fiktiv virkelighed. Man kunne spørge sig, hvorfor De fremdeles tumler omkring i denne blindgyde? Svaret, formoder jeg, må være, at De kaster et enøjet blik på kolonihistorien: De opererer som den enøjede konge i nogle blindes meget lille (faglige) rige. Deres nationalistisk inspirerede ideologiske historiesyn mudrer den faktuelle virkelighed til, slører et sporadisk forekommende skarpsyn og skaber et verdensbillede, der er så passé, at ingen seriøse moderne historiker vil kunne tage det alvorligt. "Evig ejes kun det tabte", siger Ibsen et sted. Deres kortsigt, dr. Kjærgaard, lever op til det ibsenske dictum. Men "det tabte" er i Deres tilfælde en illusion. De burde kalde tropperne tilbage og se fremad, eller i det mindste komme i kontakt med nutidige perspektiver på historien.

Hvad gælder *Danmark og kolonierne*, er det påfaldende, at De, dr. Kjærgaard, nægter at anerkende, at det skulle være muligt og acceptabelt at anlægge en anden synsvinkel end det forældede og for længst forladte kolonihistoriske perspektiv, der i al hovedsag interesserede sig for europæernes gøren og laden i de oversøiske territorier, og hvis hovedformål var (sat en smule på spidsen) at understrege europæernes (efter Deres mening) "grandiose" indsats og derved legitimere kolonistyret. Dette var mellemkrigstidens kolonihistorie, og den overlevede til efter krigen. Ja, i Danmark endog til 1960'erne. Et godt eksempel er genudgivelsen af *Vore gamle tropekolonier*, hvor især Georg Nørregaards bind om Guldkysten udmærker sig, fordi man ikke fandt grund til at ændre et komma i forhold til den udatederede oprindelige version. Se, dette var udgangspunktet for min kritik af den "danofile tradition" i fortolkningen af dansk kolonihistorie, som De henviser til i Deres duplik.

Ved samme anledning anbefalede jeg, at forskeren (Gud forbyde, vil De nok sige?) burde indgå et polygamt ægteskab, hvor han sover lige meget i sin afrikanske, som i sin europæiske kones hytte. Og det er, sådan set, hvad vi har forsøgt at gøre i den nye "kolonihistorie": Vi har haft som mål at skabe et mere nuanceret billede af forholdet mellem de lokale folk og danskerne. Kort sagt, at skrive en "relationshistorie", hvor de danske aktører sættes ind i den lokale oversøiske historiske kontekst. Det er så vores bidrag til en fælles historieskrivning, hvor danskerne til en hvis grad bliver "skrevet ud af kolonihistorien", forstået på den måde, at fokus ikke mere ligger på danskerne alene, men de gives en rolle i en historie, der drives frem i samspil med lokale aktører.

Tiderne skifter, dr. Kjærgaard. De har selvfølgelig ret til at holde fast i en dinosauragtig fortolkning af kolonihistorien. Men det blokkerer for enhver dialog. Ideologi går ikke særlig godt sammen med kritisk forskning. Man ender oftest udi et morads af vildfarelser, krampagtige benægtelser og selvmodsigelser. De benægter f.eks., at Grønland på noget tidspunkt har været underkastet dansk kolonistyre. Grønland blev aldrig nogen koloni, siger De, og dirrer af harme over, at *Danmark og kolonierne* kan formaste sig til at påstå noget andet. Men klap nu hesten, makker! Deres harme er selvforskyldt: Så længe De i det private korstogs ånd

hårdnakked benægter, at en anden definition af kolonibegrebet end Deres egen er mulig, vil blodet nok blive ved med at bruse i Deres årer.

Man tør formode, at De vil henvide til, at Grønland ikke havde statsretslig status af koloni, men var en del af Rigsfællesskabet, en del af "Stor-Danmark". Et formalistisk argument. Sådant argumenterede også franske koloniforkæmpere i sin tid: De oversøiske territorier var en del af Frankrig, påstod man. Og hvis de lokale folk, f.eks. i Afrika, ville assimileres ind i fransk kultur, kunne de blive franske borgere og endog blive valgt ind i den franske nationalforsamling. Det blev de også, men kun en håndfuld. Kravene til en *assimilé* var skyhøje. Og ideen var intet andet end "window dressing". Efter krigen, efterhånden som de antikoloniale protester styrkedes, talte Paris om en Fransk Union, et "Stor-Frankrig", bestående af moderlandet samt de oversøiske territorier. Men kortet passede ikke til terrænet. Pointen her er, dr. Kjærgaard, at Deres formalisme med fordel kan byttes ud med realisme. Praksis har forrang for ideologisk teori. Ingen ville vel i dag påstå, at Frankrig ikke havde kolonier, og i min optik vil man kunne trække en parallel til Grønland.

Et oplagt eksempel på eklatant inkonsekvens i Deres skrivelser er, at De på den ene side synes, det er helt i orden for Dem selv at påstå, at Grønland ikke var koloni, mens De på den anden side anklager undertegnede for "selvudslettende politisk korrekthed", når jeg siger det samme om Guldkysten. Her svigter logikken, dr. Kjærgaard. Hvad der gælder for Loke må vel også gælde for Thor? Det ideologisk slørede blik træder virkelig i karakter i denne sammenhæng. Det minder om akademisk nethindløsning. Laserbehandling anbefales.

Som man råber i skoven får man svar. Mit indlæg er lige så polemisk, som Deres duplik. Det byder jeg gerne på i håbet om, at det at give tilbage med samme mønt vil kunne få Dem til at moderere Deres synspunkt, selv om jeg nok tvivler på, at det vil ske.

Jeg vil ellers understrege, at jeg ikke skriver på vegne af hovedredaktionen for *Danmark og kolonierne*. Det er kun mine egne refleksioner, der her er serveret. Lad mig dog slå fast, at jeg for nærværende anser dialog med Dem som en totalt frugtesløs øvelse. Hvis De føler Dem fristet til videre skrivelser, vil der ikke komme noget svar. Streg er herved sat fra min side, med mindre De imod formodning skulle få øjnene op for Deres eget selvbedrag.

PER OLUF HERNÆS
 PROFESSOR EMERITUS
 INSTITUTT FOR HISTORISKE STUDIER
 NORGES TEKNISK-NATURVITENSKAPELIGE UNIVERSITET
 PER.HERNAES@NTNU.NO